

NOBILIS CAHIER 7
Ank Spronk-Feenstra
(1919-2010)
Etsen en aquarellen

Mrs. [illegible]

John [illegible] 93

TEN GELEIDE

Pieter Jonker

NOBILIS CAHIER 7
Ank Spronk-Feenstra
(1919–2010)

Toeval bestaat niet, anders was het woord niet uitgevonden, las ik ergens. Op 17 september 2014 bracht ik voor een vraaggesprek voor het tijdschrift *Grafiekwereld* een bezoek aan de bekende verzamelaar en journalist Henk Weltje in Doetinchem. Op zijn beurt vroeg hij mij samen die dag een bezoekje af te leggen bij mevrouw Jet Spronk in Lochem, de dochter van de grafica Ank Spronk-Feenstra (1919–2010) om te adviseren over het veilen van de ateliernalatenschap van haar moeder. Op verzoek van Henk Weltje vertelde ik aan het eind van het bezoek over het nieuwe centrum voor prentkunst van de Stichting Nobilis in Fochteloo. Mevrouw Jet Spronk nam een indrukwekkend besluit. We kwamen overeen dat er in de zomer van 2015 een verkooptentoonstelling in Fochteloo zou komen met het werk van haar moeder, aansluitend een veiling op 10 oktober 2015 tijdens de Dag van de Prentkunst, terwijl van alle prenten één exemplaar achter zou blijven in de collectie van de Stichting Nobilis, aangevuld met de aquarellen van Ank Spronk. Ook de volledige documentatie over het kunstenaarsleven zou worden overgedragen. Op 29 september 2014 reed een volle bus van Lochem naar Fochteloo, waarin zich zelfs alle ladenkasten van Ank Spronk bevonden. Werk van andere kunstenaars uit haar bezit werd ook nog toegevoegd, dat nu deels in de vaste opstelling in het nieuwe centrum hangt.

Ank Spronk

Na de vierjarige cursus aan de kunstnijverheidsschool ‘Kunstoefening’ deed de jonge Ank Feenstra eindexamen in de vakken illustratie en grafiek. Eigenlijk pas sinds 1973 serieus met grafiek begonnen. Aanvankelijk zwart-wit, maar later voornamelijk in kleur. Ook veel buiten tekenen direct naar de natuur. Aquarellen en gouaches uit Frankrijk, Spanje, Griekenland en de eigen omgeving, de Achterhoek. In tegenstelling tot de meestal naturalistische aquarellen en gouaches is in de beginjaren een fantasiewereld de basis voor de grafiek: ruïnes, kastelen, dieren, plantaardige vormen, landschappen en soms de menselijke figuur. Later maakt ze dertig reizen naar Rusland en die krijgen hun weerslag in haar oeuvre. In 1974 maakt ze met behulp van haar etstechniek haar eerste exlibris. Veel kleingrafiek zal nog volgen.

Dank

Het bestuur van de Stichting Nobilis wenst met nadruk haar waardering uit te spreken in de richting van mevrouw Jet Spronk voor de prachtige nalatenschap van Ank Spronk-Feenstra, maar ook voor de prettige wijze waarop de overdracht heeft plaats gevonden en de hulp die ze telkens weer biedt.

◀ detail aquarel met pen, *Palatino, Rome*, 1973, 240 x 320 mm.

Op het omslag is afgebeeld: *Landschap van licht en schaduw, kleurets*, 1985, 395 x 495 mm.

Het bestuur prijst zich bijzonder gelukkig met de bijdrage in dit cahier van de hand van drs. Aat J. Vervoorn onder de titel *De bronnen van Spronk*. Drs. Vervoorn geniet bekendheid als publicist op het terrein van de prentkunst in ons land. Hij is de auteur van het veel geraadpleegde boek *Nederlandse prentkunst 1840-1940* (1983) en is vaste medewerker van het tijdschrift *Boekenpost*. Naast de vele boeken die hij heeft geschreven is hij een hartstochtelijk prentenverzamelaar. De tekst over Spronk verscheen eerder in 1991 als 99ste uitgave van de *Arethusa Pers Herber Blokland*. De schitterend uitgevoerde bibliofiele uitgave verscheen in een oplage van 65 exemplaren met twee etsen van Spronk. Dank is ook verschuldigd aan drs. Peter Thoben (oud-directeur Museum Kempenland), Har Siekman (graficus) en Jos van Waterschoot (oud-redacteur van *Exlibriswereld/Grafiekwereld*), die uitvoerig worden geciteerd in deze publicatie. Dank ook aan Jan van Koolwijk voor het maken van het alfabetisch register op de exlibriswerklijst van Spronk.

Dit zevende cahier verschijnt wederom in gewaardeerde samenwerking met Exlibriswereld, Nederlandse vereniging voor exlibris en andere kleingrafiek. De uitgave wordt financieel mogelijk gemaakt door de P.W. Janssen's Friesche Stichting, Stichting Bercoop Fonds en de Johan Veenstra Stichting, terwijl de provincie Fryslân het project 'Prenten kijken in Fochteloo' en 'De Dag van de Prentkunst' van subsidie voorziet, waar het werk van Ank Spronk een centrale rol zal spelen. Zonder de provinciale steun was dit alles niet mogelijk.

Tot slot

Fotograaf en vormgever Sijtze Veldema van Stilet Vormgeving Dwingeloo levert weer prachtig werk af met dit cahier en is ook verantwoordelijk voor de beeldredactie. Laten we hopen dat nog vele delen in deze serie zullen volgen om blijvend aandacht te vragen voor de grafische kunst in ons land.

DE BRONNEN VAN SPRONK

A.J. Vervoorn

NOBILIS CAHIER 7
Ank Spronk-Feenstra
(1919–2010)

*Eva, de appel en de slang, ets,
doorsnede 175 mm.*

Overdenking

De beleving van wat we zien verloopt langs ondoorgrondelijke lijnen, maar wordt voelbaar in ons welbevinden. Een rondgang door een prettige omgeving verloopt aangenamer dan een door een rommelige en lelijke bebouwing. Vormen en geluiden geven hun signalen af, en in geuren en kleuren vertellen we aan anderen wat we beleefd hebben. Wie zich open stelt voor het schone om hem heen, leeft aangenamer, ondanks alle storende invloeden die er altijd zijn.

Maar wat nu precies het aangename en het schone is, hangt ook van onze eigen keuze af. Soms is het grootse en weidse het enige wat ons boeit en inspireert, maar andere keren zijn juist het intieme en het fijne de bronnen waaraan we ons laven. En waar de een zich vooral voor kleuren openstelt, heeft de ander meer oog voor de vorm. Wat tien jaar geleden voor ons het hoogtepunt was, is nu wellicht achter de horizon verdwenen. Goethe's uitspraak over het verstand geldt ook voor onze zintuigelijke waarneming: 'Jeder hört nur was er versteht.'

Bij het bekijken en waarderen van etsen, die een inspirerend deel van onze omgeving zijn, gelden al de genoemde overwegingen ook. Het is een bespiegelend begin dat past bij een beschouwing over het werk van Ank Spronk. Het gaat daarbij immers over grafiek, die een duidelijke ontwikkeling vertoont, beschouwend van karakter is en tot velerlei kleurrijke ontroeringen kan leiden voor de esthetisch gevoelige mens.

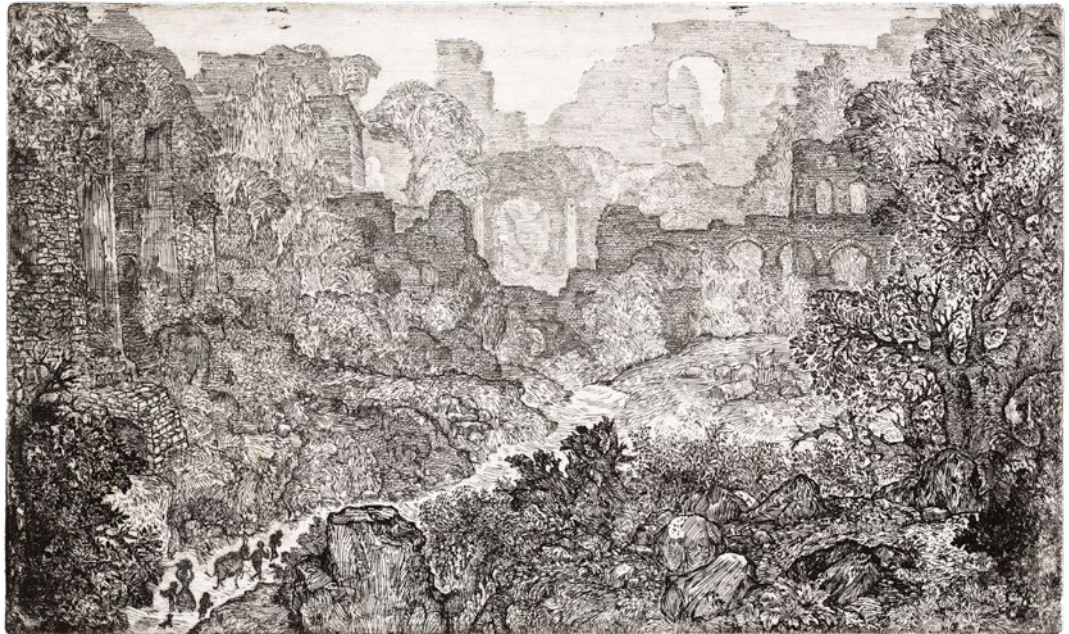

*De samenspraak, ets,
1975, doorsnede 245 mm.*

Op weg

We rijden door een rijk landschap, waarbij 'rijk' niet in de modern-agrarische en economische zin van veel-van-hetzelfde, liefst guldens, moet worden opgevat, maar in de cultureel-esthetische betekenis van zoveel mogelijk verschillend. Oude boomgroepen wisselen af met intieme weilanden, terwijl boerderijtjes naast statige landhuizen voor de stoffering zorgen. Het land vertoont hier en daar een kleine glooiing en de wegen vleien zich in kalme bochten tegen het land: de Achterhoek.

Bij een statig negentiende-eeuws pand, nu als hotel een nieuw leven begonnen, slaat een miniem zijweggetje af. Het lijkt op de ingang van de parkeerplaats van het hotel of op een fietspad, maar het is de weg die naar Spronk voert. Alleen al de naam Dollehoedsdijk doet wonderen verwachten: een dolle hoed moet zeker aan een tovenaars behoord hebben die over deze dijk – ooit een weg tussen moerassige venen – eertijds zijn verrassingen uit de hoed toverde. Nu slaan we links een smal zandpad in dat tussen heuveltjes het bos ingaat. En dan doet zich op een open plek opeens het eerste wonder voor: een lieflijk wit huisje met rieten dak. Een cottage in de beste Engelse traditie omgeven door een fraaie tuin, of is het toch het pannekoekenhuisje waar Hans en Grietje niet van af konden blijven? Hier woont echter geen boze heks met een dolle hoed, maar een goede fee die in haar atelier schoonheid perst uit inkt en papier: Ank Spronk.

*De tocht, ets, 1975,
198 x 333 mm.*

Gezien in Oezbekistan, aquarel, 1988, 230 x 300 mm.

Ontmoeting

‘Zo, dus je hebt het kunnen vinden!’ Bedachtzaam uitgesproken woorden die vanonder een jeugdig ponykapsel het welkom inhouden. Weliswaar zitten er evenveel grijze haren in dat kapsel als bij haar leeftijd past, maar de heldere grijs-blauwe ogen en de manier van bewegen geven een impressie die tientallen jaren onder die leeftijd ligt. We gaan naar binnen, waar onmiddellijk de prent ‘Stil landschap’ (1984) in het oog valt. In de kamer komt de berg Ararat waar de ark van Noach gestrand is volgens de overlevering, ons tegemoet. Twee van Anks mooiste etsen en ook langs warme aquarellen loopt de weg naar het atelier. Zowel in de prenten als in de entourage valt het grote gevoel voor de harmonische kleurenschikking op, een hoofdkenmerk van Ank Spronks werk.

De grote etspers domineert het atelier, waar een groot raam voor het juiste licht zorgt en uitzicht biedt op de tuin. Een van haar oudere etsen in een ‘hoekje uit mijn

tuin' (1975), nog niet in kleur maar wel levendig van lijnvoering. Uit mappen en laden-kasten komt haar werk te voorschijn: etsen, aquarellen, exlibris-ontwerpen. Zoals bij veel kunstenaars heeft het oudere werk enigszins afgedaan en krijgen de jongste geestekinderen de meeste aandacht. Ze vertelt over de bedoeling van haar werk, over de ontwikkeling van haar kunstenaarschap.

Ontwikkeling

Ank Spronk, geboren in 1919, is opgegroeid in Arnhem tussen de twee wereldoorlogen. Haar vader was architect en bleef tot het eind van zijn negentigjarige leven werkzaam. Dat is een voorbeeld voor Ank: lang leven en blijven tekenen en je ontwikkelen! Als keurig opgevoed meisje hoorde pianoles in die jaren vanzelfsprekend tot je plichten. Ook Antje Feenstra, zoals haar meisjesnaam luidt, kreeg dus pianoles en een van de oerbronnen van haar huidige etswerk ligt daarin besloten. Ze kreeg als twaalfjarig meisje een abonnement op de reeks winterconcerten in Musis Sacrum, hetgeen toen ongeveer een rijksdaalder kostte. Voor een of twee dubbeltjes kon Antje met de taxi daar naartoe. Tijdens een van die concerten hoorde zij het tweede pianoconcert van Rachmaninov. Die muziek maakte diepe indruk op het meisje en vanaf dat moment leefde in haar het verlangen om ooit het land waar die muziek vandaan kwam te bezoeken. Pas in 1981 kon die wens vervuld worden, en bij de landing van het vliegtuig in Rusland had zij het gelukkige gevoel dat een jeugddroom werkelijkheid was geworden. Het merkwaardige gevoel ergens thuis te komen overviel haar toen. Het thema Rusland speelt in haar prenten sindsdien een grote rol, evenals de muziek, waar het mee begon.

Het kunstzinnige meisje Feenstra ging naar de kunstnijverheidsschool 'Kunstoefening' in haar woonplaats, waar de opleiding overigens zeker een academisch karakter droeg. In 1941 haalde ze het einddiploma in de richting grafiek en illustratie. Docent voor grafiek was daar de opmerkelijke Hendrik Valk wiens werk de laatste jaren weer in de belangstelling is gekomen. Als docent had hij de neiging om tegen de 'onhandige' meisjes bij het drukken van prenten te zeggen 'laat mij dat maar even doen'. Goedbedoeld, maar minder leerzaam voor de studenten! Dat grafiekonderwijs was overigens zo beperkt, dat Ank zich eigenlijk een autodidacte voelt.

Ank trouwde met Jan Spronk, die als schilder en edelsmid bekendheid heeft gekregen. Aanvankelijk woonden ze in Amsterdam, maar in de loop van de oorlog verhuisden ze naar Barchem. Vader Feenstra had op een idyllische hectare in de Achterhoek al een buitenhuisje en dat is tot op heden Anks adres gebleven. In Amsterdam had Ank aanvankelijk het plan, om kinderboeken, en dan vooral de illustraties, te gaan maken. Later in Barchem ontstonden van haar hand vrij grote plastieken, vrouwenfiguren in cement gegoten, die nu nog te zien zijn in het tegelmuseum 'It noflik sté' in Otterlo. Zoals dat bij vrouwen vaker gebeurt, namen het gezin en het werk van haar man haar echter zo in beslag, dat haar eigen creativiteit een ondergronds en sluimerend bestaan ging leiden. Pas na het overlijden van haar echtgenoot treedt de zelfstandige kunstenares Ank Spronk naar buiten. Dat is rond haar vijftigste jaar en het is dus niet zo verwonderlijk dat het werk van deze laatbloeier een weloverwogen en evenwichtig karakter heeft.

De zeven katten, ets, 1975, 245 x 337 mm.

Oorsprongen

De eerste fase in het etswerk van Ank Spronk wordt gekenmerkt door zwart-wit etsen met geheimzinnige tuinen, warrige struiken en scènes met ruïnes. Allemaal onderwerpen die samenvallen met heftige en verwarrende periodes in het persoonlijk leven. Vele kriebelige lijnen, donker en vol afgedrukt, geven aan dat het niet meevalt een nieuw eigen leven te beginnen met uitzicht op een heldere horizon.

Toch zijn het boeiende etsen die juist door het zwart-wit en het lineaire karakter zeer grafisch van aard zijn. Al eerder noemde ik het 'hoekje uit eigen tuin' (1975). De ruïnes komen in beeld na vakantie-reizen naar Spanje en Rome, waar zij dankzij familie terecht kwam. Zo heeft ook de 'herinnering aan het Forum Romanum' (1973) tot een fraaie ets geleid. In die prenten komen nauwelijks menselijke figuren voor. Dat is intussen wel veranderd: mensen en dieren zijn haar veel opener landschappen gaan bevolken.

Na die eerste, ruïneuze fase zijn vooral de poezen in Anks prenten op de voorgrond getreden. De poes is door zijn zachte vel en zijn karakter nu eenmaal voor veel mensen een zeer aantrekkelijk object. Ook Ank Spronk is aan haar poezen gehecht en heeft er dankbaar gebruik van gemaakt als thema voor haar etsen. Een prachtig voorbeeld is de ets 'de zeven katten' (1975), waarin voor de aandachtige beschouwer de donkere tuin als een zoekplaatje gevuld blijkt te zijn met poezen. Deze ets is nog in zwart-wit, maar ook poezen in kleur zijn door haar geëtsd.